

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

DA. ./i. riksåklagaren ang. återförvisning av mål om avvisande av åtal

(Svea hovrätts beslut den 23 september 2024 i mål B 6228-24)

Riksåklagaren har förelagts att svara skriftligen på överklagandet.

Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrätts beslut. Jag tillstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

Tingsrätten avvisade ett åtal om misshandel begånget i Italien på grund av bristande behörighet då kravet på dubbel straffbarhet enligt tingsrätten inte var uppfyllt. Hovrätten, som ansåg att kravet på dubbel straffbarhet var uppfyllt, har undanröjt tingsrättens avvisningsbeslut och återförvisat målet i den delen till tingsrätten för ny handläggning.

Överklagandet till Högsta domstolen

DA har yrkat att hovrätts beslut ska undanröjas.

Han gör gällande att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar hans överklagande.

Grunderna för min inställning

Svensk domstols behörighet

Svensk domstol är behörig att döma över brott som har begåtts i Sverige. (2 kap. 1 § första stycket brottsbalken.)

Av 2 kap. 3 § 2 och 3 brottsbalken följer att svensk domstol är behörig att döma över brott som begåtts utanför Sverige om brottet har begåtts av den som vid gärningstillfället var svensk medborgare eller om brottet som har riktat sig mot en svensk medborgare.

Enligt 2 kap. 5 § första stycket brottsbalken är i de fall som avses i bland annat 3 § 2 och 3 svensk domstol behörig endast om gärningen är straffbar även enligt lagen på gärningsorten (dubbel straffbarhet).

I specialmotiveringen till 2 kap. 5 § första stycket brottsbalken uttalas bl.a. följande (prop. 2020/21:204 s. 150)

Kravet på dubbel straffbarhet formuleras så att det krävs att gärningen är straffbar enligt lagen på gärningsorten, till skillnad från den hittillsvarande lydelsen som anger att domsrätt inte föreligger om gärningen är fri från ansvar. För att kravet på dubbel straffbarhet ska vara uppfyllt krävs att gärningen är straffbar enligt lagen på gärningsorten i det enskilda fallet. Under tidsmässigt identiska förutsättningar ska det inte spela någon roll i vilket av länderna lagföring sker. Det innebär att gärningen i princip måste vara straffbar enligt lagen på gärningsorten såväl när den begås som när dom meddelas (jfr 5 § lagen [1964:163] om införande av brottsbalken). Vid bedömningen av om gärningen är straffbar enligt lagen på gärningsorten ska även gärningslandets preskriptionsregler och andra materiella straffbarhetsförutsättningar beaktas. Avseende preskription bör det dock - till skillnad från vad som hittills gällt - vara tillräckligt för att kravet på dubbel straffbarhet ska vara uppfyllt att preskription inte inträtt om lagföring i stället skett i det andra landet. Det innebär att gällande rätt, så som den har uttolkats av Högsta domstolen i NJA 2008 s. 930, nu frångås.

Min bedömning

Hovrätten har i sitt beslut uttalat bl.a. följande.

För att svensk domstol ska vara behörig att döma över ett brott begånget i annat land krävs enligt 2 kap. 5 § brottsbalken att gärningen utgör brott även enligt lagen på gärningsorten, dvs. att gärningen är brottslig i den utländska stat där gärningen förövats (dubbel straffbarhet). Gärningen ska vara straffbar *in concreto* enligt den utländska lagen. Detta innebär att såväl rättfärdigande som ursäktande ansvarsfrihetsgrunder ska beaktas. Motsvarande gäller om en gärning inte kan bestraffas på grund av att den är preskriberad, på grund av att gärningsmannen inte är straffmyndig eller på grund av gärningsmannens psykiska status. Det är dock inte helt klart huruvida varje omständighet som förutsätts för att gärningsmannen ska kunna dömas till ansvar enligt den utländska lagen måste vara uppfylld. Det torde t.ex. inte vara nödvändigt att ett eventuellt krav på målsägandeangivelse är uppfyllt. Som utgångspunkt bör gälla att materiella straffbarhetsbetingelser ska beaktas, men inte processuella krav. (se Asp, Brottsbalken [1962:700] 2 kap. 5 §, Lexino 2024-06-26 [JUNO]).

Som tingsrätten har redogjort för finns det enligt italiensk rätt ett krav på att en gärning av det aktuella slaget ska anmälas inom tre månader från gärningstidpunkten. Av utredningen om innehållet i italiensk rätt framgår att tremånadersfristen endast gäller brott som inte kan åtalas *ex officio*, såsom

mindre allvarliga brott eller brott som kräver att målsäganden begär åtal. Det framgår vidare att det aktuella brottet preskriberas efter sex år och att tremånadersfristen inte är att likställa med en preskriptionsregel. Mot denna bakgrund får kravet på att brottet ska anmälas av målsäganden inom tre månader närmast anses motsvara ett krav på målsägandeangivelse. Det förhållandet att anmälan inte skett inom den föreskrivna tiden innebär enligt hovrättens bedömning därför inte att det brister i något materiellt krav. Det har inte heller framkommit någon annan omständighet som medför att gärningen inte skulle vara straffbar i materiellt hänseende på gärningsorten. Hovrätten bedömer därför att kravet på dubbel straffbarhet är uppfyllt. Tingsrättens avvisningsbeslut ska därför undanröjas.

Jag instämmer i hovrättens bedömning. Enligt min uppfattning bör hovrättens beslut stå fast.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvillan förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få sitt överklagande prövat utgör således inte i sig skäl för prövningstillstånd.

Jag har inför avgivandet av svarsskrivelsen inhämtat synpunkter från Utvecklingscentrum (UC) som inom Åklagarmyndigheten ansvarar för rätts- och metodutveckling, bland annat när det gäller brott i nära relation och sexualbrott.

UC har uppgett att den fråga som uppkommer i detta mål inte är helt ovanlig när det som i detta fall gäller relationsbrott som begås under en semesterresa men också när det gäller sexualbrott som begås utomlands. Den bestämmelse om en tidsbegränsad målsägandeangivelse som finns i italiensk rätt förekommer även i andra rättsordningar, men är främmande för den svenska rättsordningen. Det är oklart om en bestämmelse om målsägandeangivelse, tidsbegränsad eller inte, ska anses utgöra en processuell eller en materiell bestämmelse, vilket får stor betydelse vid bedömningen av om kravet på dubbel straffbarhet är uppfyllt. Det är av stor vikt att det på ett tidigt stadium i en förundersökning kan avgöras om det föreligger förutsättningar för dubbel straffbarhet. Det är resurskrävande att driva en förundersökning om våld eller sexualbrott i nära relation som begåtts utomlands. Åklagaren kan t.ex. behöva ansöka om rättslig hjälp eller utfärda en Europeisk utredningsorder för att det ska kunna vidtas relevanta förundersökningsåtgärder i det andra landet. Om

rättsläget angående dubbel straffbarhet är oklart kan det betyda att man först efter färdigställd förundersökning och åtal får svar på om rätten kan pröva åtalet eller om det kommer att avvisas. Detta kan leda till att omfattande resurser läggs ner på en förundersökning i onödan. Enligt UC är det därför av vikt för bland annat den operativa åklagarverksamheten att Högsta domstolen uttalar sig angående frågan.

Jag instämmer i UC:s bedömning och tillstyrker prövningstillstånd.

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till

Rättsavdelningen, Enheten för internationellt rättsligt samarbetet
Byråchefen Per Hedvall
Utvecklingscentrum
City åklagarkammare i Stockholm (AM-19777-22)
Kammaråklagaren Otto Svanberg Ohlsson